

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії

Міждисциплінарна курсова робота

3

«Економічної теорії»

На тему :

«Економічна роль держави у вирішенні проблеми бідності»

Студентки II курсу групи ФСГ-21

Напряму підготовки:

«Фінанси суб'єктів господарювання»

Федуняк Х.Т.

Керівник:

канд. екон. наук Вірковська А. А.

Національна шкала _____

Кількість балів _____

Оцінка ECTS _____

Члени комісії: _____

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

_____ (підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль - 2016 р.

План

ВСТУП

Розділ 1. Сутність бідності як однієї з найважливіших соціальних проблем

Розділ 2. Аналіз та оцінка показників бідності у вітчизняній економіці

Розділ 3. Проблеми та шляхи подолання бідності в Україні

ВИСНОВОК

Список використаної літератури

Додатки

Зміст

Вступ.....	4
1.Сутність бідності як однієї з найважливіших соціальних проблем.....	7
2.Аналіз та оцінка показників бідності у вітчизняній економіці.....	13
3.Проблеми та шляхи подолання бідності в Україні.....	22
ВИСНОВОК.....	27
Список використаної літератури.....	30
Додатки.....	32

ВСТУП

Не звертаючи уваги на те, що на дворі XXI століття, проблема бідності є досить поширеною і набирає шалених обертів. Населення Землі щодня збільшується на 1/4 мільйона. До 90-х років XX століття населення світу збільшилось вдвоє, а частина, яка проживає у найбідніших країнах становить три чверті усього населення. Хоча зараз кількість населення зменшується, проте частка його у країнах що розвиваються збільшується значно швидшими темпами ніж у розвинутих країнах. Це призводить до низки глобальних проблем, які необхідно вирішити.

Бідність є однією із наймасштабніших проблем в кожній країні. Саме рівень бідності показує ступінь розвитку країни. Нажаль не існує єдиного методу вирішення цієї проблеми. Її слід вирішувати на національному рівні враховуючи особливості даної держави.

Впродовж усього розвитку людства матеріальне становище членів суспільства завжди відрізнялося і не було сталим. Молоді люди завжди мають перевагу над людьми похилого віку у досягненні добробуту, отримання доходу; бездітні набагато менше витрачають аніж сім'ї з дітьми; інваліди не можуть так заробляти як фізично здорові люди. Отож, бідність проявляється у відмінності матеріального становища індивідів та сімей, яка завжди існувала та існуватиме у будь-якому середовищі.

На початку 90-х років науковці мало уваги приділяли вивченню проблем бідності, про це свідчить обмежена кількість даних, теоретично – обґрунтованих концепцій. Лише останніми роками, коли проблема бідності в Україні почала великими темпами розвиватись, почали з'являтися праці присвячені даній проблемі. Проблема бідності є досить актуальною оскільки вона впливає як на економічний (спад виробництва, звуження торгівлі, зниження темпів зростання) так і на соціальний (низький рівень життя населення, підвищення рівня смертності, погіршення благополуччя). Рівень бідності в Україні є досить високим, адже із п'ятох чоловік кожен четвертий є бідним. Проте така ситуація

спостерігається не тільки в Україні. Зауважимо, що 1/3 населення країн що розвиваються є бідними.

В народі існує така давня приказка «Бідність – це не ганьба», немає жодних сумнівів що таку приказку придумали саме бідні. Проте бідність є принизливою саме тоді, коли про неї говорять на рівні держави. Адже за рівнем доходів громадян визначається рівень держави у світі. Тому вирішення даної проблеми є необхідною і важливою складовою державної політики.

Безперервний поділ на багатих і бідних є постійною проблемою в Україні. Однак, бідні українці нічим не відрізняються від бідних і з будь яких інших країн. Для всіх них є обмежений доступ до ресурсів, низький рівень життя, підвищена смертність, відчуття себе нижчими за багатих, незахищеність і безсилля.

Проте, вважають що бідність в Україні та її найближчих сусідів має певні особливості. Основною причиною бідності вважають спад виробництва, що мало місце в усіх країнах СНД, а зокрема і в Україні.

Скорочення виробництва в Україні було пов'язане з постійними необґрунтованими і непослідовними реформами, що спричинило зниження зайнятості і оплати праці. Ця ситуація погіршилася із необхідністю збільшити продуктивність праці і запасу робочої сили на підприємстві. Одночасно зменшувалася і пропозиція на ринку праці через вихід на пенсію, не бажання продовжувати пошуки роботи чи і взагалі працювати, бажання жінок залишатися домогосподарками. Все це впливало на бідність і на рівень розвитку країни загалом.

Отже, у даній курсовій роботі, ми розглянемо проблему бідності як соціальне явище, причини виникнення, фактори та чинники що впливають на бідність населення, шукатимемо найоптимальніші шляхи подолання бідності, розглянемо зарубіжний досвід подолання даної проблеми, проаналізуємо бідність в Україні та вплив державної політики на проблему бідності.

Курсова робота складається з трьох розділів. У першому розділі я охарактеризую поняття бідності та основні її аспекти. У другому розділі я проаналізую стан бідності в Україні, основні причини і масштаби. Третій розділ

спрямований на пошук основних шляхів подолання проблем бідності в Україні та економічна роль держави у подоланні даної проблеми.

Об'єктом курсової роботи є явище бідності. Предметом є бідність як одна з основних соціальних проблем. Мета – проаналізувати поняття бідності в Україні, визначити основні шляхи подолання бідності та роль держави в подоланні даної проблеми.

Завдання:

1. Опрацювати теоретичну основу дослідження бідності.
2. Охарактеризувати причини, масштаби бідності в нашій країні.
3. Порівняти бідність в Україні з бідністю в інших країнах, за віковою структурою, статтю та місцем проживання.
4. Визначити роль держави у подоланні даної проблеми.
5. Знайти основні шляхи подолання проблем бідності
6. Зробити висновки.

1. Сутність бідності як однієї з найважливіших соціальних проблем.

Бідність – це проблема, яка характеризується нестачею коштів та неможливістю підтримувати гідний рівень життя в конкретний момент часу і в певному суспільстві. Це означає що певні верства населення не мають змоги нормально харчуватися, одягатися, оплачувати житло, лікуватися, відпочивати, навчатися і навчати своїх дітей.

Можна виділити ще одне визначення бідності - це неможливість підтримувати фізіологічні, соціальні та культурні потреби людини.

Різницею між цими визначеннями є лише у тому, що за першим до бідних відносять тих, чий рівень достатку є нижчим за середній. А до других, тих, рівень життя в яких є нижчим за визначений мінімальний рівень.

За класифікацією ООН, виділяють чотири прояви бідності:

- 1) невелика тривалість життя;
- 2) низька професійна підготовка;
- 3) позбавлення економічної бази нормального життя — чистої питної води, медичних послуг, якісного харчування;
- 4) усунення від суспільного життя.

Виділять бідність загальну, тобто бідність у світі і бідність конкретної країни.

Бідність - це багатогранне явище, до якого входять такі форми: об'єктивна та суб'єктивна, абсолютна і відносна, тимчасова і застійна.

Об'єктивна бідність характеризується поставленими в країні стандартами щодо доходів і прибутків населення а також можливістю досягнення різних благ.

Суб'єктивною бідністю називається через оцінку кожної людини щодо свого становища в країні: бідною є та людина, яка сама себе відносить до даної групи людей.

Поділ бідності на абсолютну і відносну є досить суперечливий. Оскільки немає єдиного стандарту вимірювання бідності у всіх країнах, тому бідні у розвинутих країнах вважатимуться заможними у країнах що розвиваються. От візьмемо наприклад США чи Швейцарію, бідні які отримують допомогу від

держави у цих країнах вважатимуться заможними у будь-якій країні що розвивається.

За тривалість розрізняють застійну (довготривалу) та тимчасову (короткочасну). Застійна бідність означає постійно малий рівень добробуту, тобто неможливість певної сім'ї чи окремої людини самостійно подолати певні матеріальні проблеми. Тимчасова бідність характеризується непередбачуваним, моментальним зниженням рівня життя населення. Причинами тимчасової бідності можуть бути різке збільшення цін у порівнянні з низькими доходами, політичні зміни, природні катаклізми.

Визначити рівень бідності в країні можна за допомогою межі бідності. Це відношення між середньодушовим доходом і прожитковим мінімумом, тобто відношення між споживчим кошиком і встановленими нормативами споживання.

Розрізняють два способи вимірювання межі бідності : нормативний і відносний.

Нормативний передбачає орієнтацію на певні норми та нормативи в суспільстві. Для визначення бідності даним способом використовують прожитковий мінімум. До якого входять витрати на харчування, догляд за дітьми, оплата послуг, відпочинок та інші послуги чи товари які забезпечують населенню задоволення їхніх соціальних потреб. Зрозуміло що прожитковий мінімум не є сталою величиною, він змінюється в залежності до соціально-економічних змін у суспільстві, змін у матеріальному становищі порівняно до змін рівня реальних доходів. Споживчий кошик відрізняється для людей в залежності до віку, статі, сімейного становища, здоров'я, місця проживання.

Багато країн приділяють особливу увагу визначення рівня прожиткового мінімуму. Так у Люксембурзі, США працює відповідна група експертів для того, щоб удосконалити вимірювання межі бідності. Бідними вважаються ті люди у яких середньодушовий рівень доходу є нижчим за прожитковий мінімум.

Визначати межу бідності можна за відносним способом і він є набагато простіший. За ним бідними вважають тих, чий рівень доходу не перевищує

відсотка від середньо душевого доходу у країні. У світовій практиці спостерігається межа бідності 35-50%.

Окрім вище зазначених критерій вимірювання бідності існують і інші які також визначають з усього населення бідних і розробляють певні заходи спрямовані на допомогу бідним і припинення такого явища. А саме це : структурно-витратний, ресурсний, системний та суб'єктивний критерій.

Структурно-витратний критерій вносить до бідних ті сім'ї у яких витрати на життєво необхідні товари та послуги перевищує відсоток сукупних витрат. До таких витрат зараховують витрати на харчування. Тому, якщо витрати на харчування становлять більше ніж 60% від усіх витрат то таку сім'ю вважають бідною. Іншими важливими витратами вважають витрати на прожиття.

Ресурсний критерій зосереджений на економічних можливостях держави забезпечити певний прожитковий мінімум своїм громадянам. (Коли існує велика різниця між прожитковим мінімумом і економічними можливостями держави забезпечити, засоби існування можуть зовсім не враховуватися ресурсним критерієм. Ці засоби необхідні для підтримання соціальних зв'язків людини, і забезпечення фізичного виживання.)

Системний критерій може визначати бідних як за доходами так і за функціонуванням соціальної сфери : науки, освіти, охороні здоров'я. З даного визначення зрозуміло що він не стосується окремої особи чи сім'ї, а може стосуватися лише деякої групи людей. Це може бути населення району, області, міста чи країни. (Прикладом даного критерію є індекс людського розвитку, який обчислюється на основі середньої тривалості життя, рівня освіти населення та обсягу виробленого внутрішнього валового продукту на душу населення). Отже, можна дійти висновку що за допомогою даного критерію бідними можуть бути не тільки сім'ї чи окремі люди, це явище може охоплювати і більшу кількість населення: області, району, міста.

Суб'єктивний критерій відбивають уявлення населення про власний стан. Результати оцінки стану бідності за суб'єктивними критеріями мають важливе

значення для прогнозування соціальної напруженості в суспільстві, результатів виборів тощо.[1]

До статистичних характеристик бідності відносять її рівень і глибину.

Рівень бідності(P) – це визначена кількість сімей, чий дохід є нижчим за певну зазначену межу бідності. Рівень бідності визначається за формулою:

$$P = \frac{Q}{n} \cdot 100\% \quad [16]$$

Де Q – кількість сімей яких відносять до бідних згідно з будь-яким із критеріїв.

n- кількість усіх сімей

За визначенням Держкомстату у 2001 році рівень бідності в Україні становив

26,7 %.

Даний показник показує поширення бідності, але не показує рівень зубожіння. На скільки дана сім'я є бідною. Вона може жити у злиднях, або лише наближатися до межі бідних. Для того щоб розмежовувати дані поняття був введений такий показник, як глибина бідності(H).

$$H = \frac{\sum \frac{Z - Y}{Z}}{n} \quad [16]$$

Де, z – межа бідності ;

Y – доходи сімей, яких віднесли до бідних.

Не можливо описувати бідність і не згадати про найнижчі верстви суспільства. Виділення таких людей у «соціальне дно» є звичайно умовним. Проте спільною ознакою у цих групах є те, що люди є в основному відкинуті суспільством, позбавленні ресурсів, втратили елементарні навички і цінності

соціуму. Однак, безхатченки, вуличні повії, злиденні, безпритульні діти мають певні свої особливості за якими їх і класифікують в певну групу.

Ознакою «злиденних» є у зв'язку із падінням рівня доходу або його втратою при відсутності допомоги з будь – якої сторони та неможливістю займатись трудовою діяльністю прохання милостині.

Безхатченками вважають тих осіб, які не мають визначеного місця проживання. Отже, відсутність «даху» над головою і є основною ознакою за якою класифікують дану групу. Бомжами стають у наслідок алкоголізму, схильності до азартних ігор, звільнення з місць позбавлення волі, конфлікту у сім'ї і відходу з будинку. Безхатченки переважно живуть на вокзалах, у підвалах та й «де прийдеться». Сьогодні поширеною причиною втрати майна є взяття кредиту під заставу майна і у випадку неплатоспроможності кредитор насильно віднімає житло у боржника.

У групи «безпритульних дітей» входять лише діти віком від 6 до 17 років, це і є основною ознакою даної групи. Виділять дві основні причини формування групи безпритульних дітей. До першої відносяться діти, які втікають зі своїх домівок через несприятливі сімейні обставини, а саме: алкоголізм, наркоманію батьків чи жорстоке поводження з дітьми. Другий – втрата батьків (смерть чи ув'язнення батьків) чи відмова батьків від своїх дітей. Безпритульні як можуть проживати у своїх квартирах чи будинкам так і бути бомжами.

До останньої групи належать вуличні повії, вони відрізняються характером своєї діяльності. Їх мінімальний вік складає 14 років, що говорить про існування дитячої проституції. Головними причинами за якими характеризується дана група є алкоголізм, наркоманія, кримінальна діяльність.

Аналіз доводить що чоловіків більше входить до «соціального дна» аніж жінок. А саме дві третини чоловіки і одна третина жінки. У відсотковому співвідношенні – 90% чоловік і більша половина з них віком від 20 до 50 років. (Середній вік безхатченків та жебраків становить близько 45 років; у осіб без місця проживання (безпритульних) - 10 років, у повій - 28 років. Мінімальний вік жебраків - 12 років, а повій - 14; безпризорників - 6 років.[14]

От щодо освіти таких осіб, то можна сказати, що більшість жебраків і безхатченків мають середню або середньо-фахову освіту. Також близько 6% мають вищу освіту, її мають бомжі і повії.

Найважливішою причиною, яка доводить до зубожіння і відношення до «соціального дна» є втрата роботи, оскільки це вважається найбільшою трагедією. Це спричиняє обвинувачення щодо діяльності Уряду і Президента.

У свідомості більшості людей економічні реформи поєднуються із соціальною деградацією, з масовою бідністю, з життєвими позбавленнями, не так значимо сприймається вплив кримінального світу і вимушене переселення (біженці), що народжує біженців.

Провівши певний аналіз була визначена частина населення які є найбільш схильними до потрапляння до однієї з груп «соціального дна». До них належать: самотні люди похилого віку (72% - шанс потрапляння на дно), пенсіонери (61%), інваліди (63%), багатодітні родини (54%), безробітні (53%), матері-одиночки (49%), біженці (44%), переселенці (31%). У них уже немає шансу вирости по соціальній драбині. Такі шанси мають лише ті, хто вже зайняв відповідні позиції в суспільстві.[14]

Сьогодні загроза зубожіння є практично у всього населення, навіть заможних соціально-професійні шари населення. Соціальне дно вже поглинає селян, вчителів, науковців, низько-кваліфікованих робітників, творчу інтелігенцію. Головним механізмом, який безперервно всмоктує усіх на дно є економічні реформи, які не ефективно проводяться, кримінальний світ а також неспроможність держави захистити своїх громадян.

Очевидно, що соціальне дно існувало і раніше, проте реформи значно ускладнили і розширили дане явище. Тому зараз значно важче вибратись із цієї соціальної ями.

2. Аналіз та оцінка показників бідності у вітчизняній економіці

У країнах з перехідною економікою, до яких належить і Україна, особливість бідності полягає у скороченні доходу населення яке при цьому зберігає високий соціальний статус (соціальні зв'язки, рівень освіти). Зубожіння виникає при значному майновому розшаруванні населення і виділенні нечисленних але багатих прошарків. Реальний стан доходів населення дуже важко оцінити сьогодні, оскільки існує багато неформальних джерел доходів. Досліджуючи у 1999 році доходи домашніх господарств було виявлено що 60% своїх доходів населення витрачає на харчування від сукупної кількості доходу, що супроводжувало і бідність – 66,4%.

Обстеження свідчать що 90% населення вважають себе бідними. Це пов'язано із тим, що сьогодні люди порівнюють свій матеріальний стан не у просторі, а у часі, тобто порівняно з минулими роками, не звертаючи уваги на економічні зрушення.

Статистика показує, що найбільша кількість бідних спостерігається серед сімей у яких є діти (до них відносять і багатодітних) – 43,4 %; бідні серед домогосподарств, сімей пенсіонерів – 29,1% ; сімей без утриманців - 27,6%.

Основними проблемами бідності можуть бути:

1. Бідність не виникла із становленням держави. Вона існувала ще за часів СРСР і не існує такої країни в якій б не спостерігалось такого явища. За дослідженнями фахівців у 1990 р. нижчеземіалозабезпеченості жило 20-25 % населення країни. В Україні в цей час бідними можна було назвати близько 11 % населення. До 2002 року в Україні вживалося лише слово «малозабезпечені», а вже потім у законодавстві країни почали використовувати показник «бідність».

2. Збідніння широких верств населення було пов'язане з появою багатих прошарків.

3. Люди які чесно працювали і жили за законами держави найчастіше ставали бідними.

4. Через порушення у системі оплати праці і ринку робочої сили в Україні спостерігається бідність зайнятого населення

Бідність в Україні має пені свої особливості, їх можна класифікувати так :

- 1) низький рівень життя населення ;
- 2) велика кількість людей, котрі вважають себе бідними;
- 3) психологічне неприйняття економічної нерівності;
- 4) поширеність бідності серед працюючого населення.[13]

Низький рівень життя. Сьогодні в цілому населення України бідне. Це доводять найрізноманітніші показники: низька якість харчування, низька народжуваність, постійний виїзд громадян за межі країни, незадоволеність економічною ситуацією і власним матеріальним становищем, висока захворюваність і смертність. Недивлячись на те, що витрати на харчування в бюджеті української родини виросла за 1991—2000 роки з 33 до 64%, якість харчування значно погіршилася: цінність денного раціону знизилася з 3597 до 2505 ккал, кількість білків — зі 105 до 73 г, кальцію — з 1362 до 848 г, жирів — зі 124 до 71 г.[12]

Спостерігаючи за пишним застіллям українців то здається що люди не голодують, але... . Статистика свідчить, що якість харчування в Україні помітно нижча, ніж в інших європейських країнах. При тому, що у 10 млн. чоловік (п'ятої частини населення) енергетична цінність харчування є нижчою від 2100 ккал. А це, за визначенням фахівців Всесвітньої організації охорони здоров'я, є проявом бідності.

Низька якість харчування в сукупності з погіршеним медичним обслуговуванням, недоступність для більшості населення ліків, відмова від заняття спортом, постійними психологічними й емоційними захворюваннями, роботою в шкідливих умовах та багато іншого — усі ці показники негативно впливають на стан здоров'я нації. Приміром, рівень поширення залізодефіцитної анемії серед жінок 15—54 років збільшився за 10 років майже втричі, а кількість хворих на туберкульоз — більш як у півтора рази; кількість ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД, котрі перебувають на обліку, за п'ять років зросло більш як у 17 разів.[11] На щастя, завдяки адаптації населення до

умов життя і праця медиків щодо зниження смертності, передусім новонароджених і дітей раннього віку, допомогла збільшити середню тривалість життя в країні.

Основною реакцією населення на низький рівень життя є міграція. Щорічно, ще з 1994 року кількість населення України скорочувалася приблизно на 90 тисяч чоловік — переважно це були освічені, активні і готові працювати люди. Через важку політичну ситуацію в країні значна частина мігрантів від'їжджає на заробітки і часто залишає територію країни нелегально. Україна перетворилася на постачальника дешевої й досить кваліфікованої робочої сили в багато країн близького й далекого зарубіжжя.

Психологічне неприйняття економічної нерівності. Середні показники не можуть надати повної картини бідності. Бідність є прямо пропорційна ступеню майнового розшарування населення. Якщо велика частина ресурсів (грошових, земельних або якихось інших) зосереджена в руках відносно численної групи населення, то іншим залишається мало.

Але економічна нерівність є не байдужим явищем, оскільки є і необхідною. Оскільки саме існування заможних людей є важливим стимулом до розвитку, стимулювання активної діяльності, життєвої позиції, є орієнтиром, до якого прагнуть усі верстви населення. Якщо ж у суспільстві спостерігатиметься повна рівність для всіх то мотивація знизиться так як і інтенсивна трудова діяльність й зайнятість загалом. Усе це призведе до збільшення витрат, і дасть додаткову навантаження на бюджет і т.д.

Проблема майнового розшарування в Україні набуває особливого характеру. Рівень економічної нерівності в країні сам по собі не є дуже високим — він практично відповідає стандартам інших країн із перехідною економікою.

Також в країні спостерігається відсутність «середнього класу», котрий повинен забезпечувати рівність у суспільстві. Сьогодні до «нових бідних» також відносять і лікарів, інженерів, вчителів, тих, котрих ще на перехідному періоді називали середнім класом. Перехід значної частини високоосвічених людей до групи, чиї доходи ледь перевищують межу бідності є значною проблемою. Такі

люди впливають на психологію суспільства, а незадоволення власним становищем негативно проявляється на соціальній ситуації країни.

Дивлячись на дані 26 обстежень, які були проведені 1994—2000 роках 75% населення вважають, що вони живуть гірше, ніж пересічна українська родина. Однак, як зазначили опитані, межу бідності вони вважають меншою ніж мінімальна зарплата чи мінімальна пенсія.

За статистичними даними можна провести власне дослідження щодо бідних в Україні, їх рівень відносно найрозвиненіших областей чи місцем проживання населення. Також показати місце України за рівнем безробіття відносно інших сусідніх країн. Дане дослідження я проведу порівнявши рівень безробіття, як основний чинник прояву бідності, з іншими країнами чи областями.

Отже, розпочнемо дослідження на світовому рівні. Взявши декілька країн-сусідів можна охарактеризувати їх рівень безробіття відносно України.

Всі дані запишемо в таблицю

Таблиця 2.1

Рівень безробіття країн-сусідів

№	Назва країни	Відсоток безробітних
1.	Україна	9,90
2.	Молдова	4,20
3.	Болгарія	9,88
4.	Франція	10,30
5.	Польща	9,60
6.	Словаччина	9,90
7.	Росія	6,00
8.	Чехія	9,30
9.	Білорусь	1,00
10.	Німеччина	4,20

11.	Італія	11,40
-----	--------	-------

Відповідно до даних, можна зробити висновок, що з усіх перелічених країн найвищий рівень безробіття спостерігається у Італії – 11,4%, Франції – 10,3%. Рівень безробіття в Україні становить 9,9% що межує із Словаччиною, Болгарією, Польщею. Найнижчий рівень безробіття можна побачити у Білорусі – 1%, Німеччини і Молдови - 4.2%.

Отже, можна зробити висновок що бідність є досить поширеною і загостреною не лише в Україні, але й у багатьох країн світу, а зокрема у Європейських країнах. Тому рівень безробіття межує із середнім рівнем. Проте, у багатьох країн із таким ж рівнем зареєстрованих безробітних як в Україні дана проблема не сягає такого критичного стану як в нашій країні. Це зумовлено тим, що багато європейських країн гарантують своєму населенню яке входить до групи незабезпечених відповідний рівень соціальної допомоги, яка проявляється у рівні мінімальної заробітної плати, наданні певних пільг, встановленні пенсій та інше. Тому бідність у цих країнах є не так помітною.

Це можна зобразити у вигляді діаграми:

Рис.2.1 Рівень безробіття країн-сусідів у відсотковому співвідношенні

Наступне, що ми досліджуватимемо то це безробіття в Україні за областями. Заданими можна визначити яка з областей потребує найбільшої уваги і допомоги по вирішенню даної проблеми.

Дані про рівень безробіття у кожній області країни наведені у Додатку1.[15]

Отже, за даними таблиці можна зробити висновок, що в Україні за квітень 2016 року кількість зареєстрованих безробітних в середньому є однаковою. Проте, з невеликим розривом найбільша вона зосереджена у таких областях : Дніпропетровській – 35602 особи, Вінницькій – 28441 особа і Запорізькій – 27299 особи. Однак, слід зазначити, що із зареєстрованих безробітних близько третини отримують допомогу по безробіттю. Розмір допомоги можна побачити в таблиці. Найменша кількість зареєстрованих безробітних спостерігається у Чернівецькій – 8829 особи та Луганській – 8498 особи. Хоча, я вважаю, що через політичні заворушення у Луганській області даний показник є досить зменшений. У даній таблиці ми можемо побачити і середній рівень допомоги на одну особу. Найбільша допомога є у Дніпропетровській області – 1681 гривня, а найменша - у Луганській – 1134 гривні. Проте, ці дані не можуть точно відображати рівень безробіття у кожній області, оскільки тут показана лише та частина населення, яка зареєстрована у службі зайнятості. Тому можна сказати, що кількість безробітних в кожній із областей є значно більшим. Що в свою чергу і підвищує рівень бідності загалом в країні.

Наступним завданням у моєму дослідженні є порівняння кількості безробітних за статтю, місцем проживання та віковою структурою.

Таблиця 2.2

Рівень безробіття за статтю, віковою структурою та місцем проживання

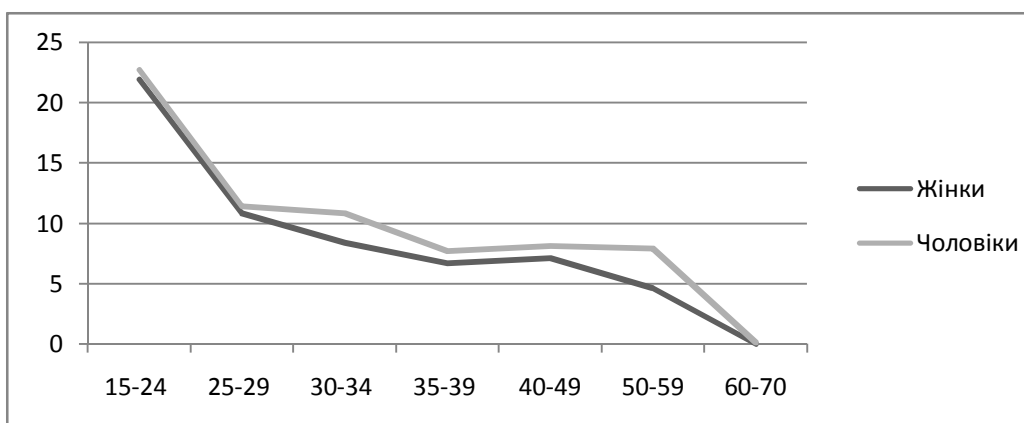
	Всього	За віковими групами, років						
		15-24	25-29	30-34	35-39	40-49	50-59	60-70
Все населення	9,1	22,4	11,2	9,7	7,2	7,6	6,3	0,1
Жінки	8,1	21,9	10,8	8,4	6,7	7,1	4,6	0,0

Чоловіки	10,1	22,7	11,4	10,8	7,7	8,1	7,9	0,1
Міське поселення	9,0	23,5	10,8	9,4	7,5	7,6	6,3	0,1
Сільське поселення	9,4	20,7	12,0	10,8	6,6	7,6	6,4	-

Можна зробити висновок, що порівнюючи середній рівень безробіття за віковою структурою, то особи від 15 до 24 мають найбільший відсоток безробітних відносно економічно активного населення, а саме найбільша частина безробітних зосереджена у міських поселеннях – близько 23,5%, а за статтю кількість безробітних чоловіків переважає над безробітними жінками. Що в свою чергу поповнює відсоток дітей, які входять в групу «соціального дна».

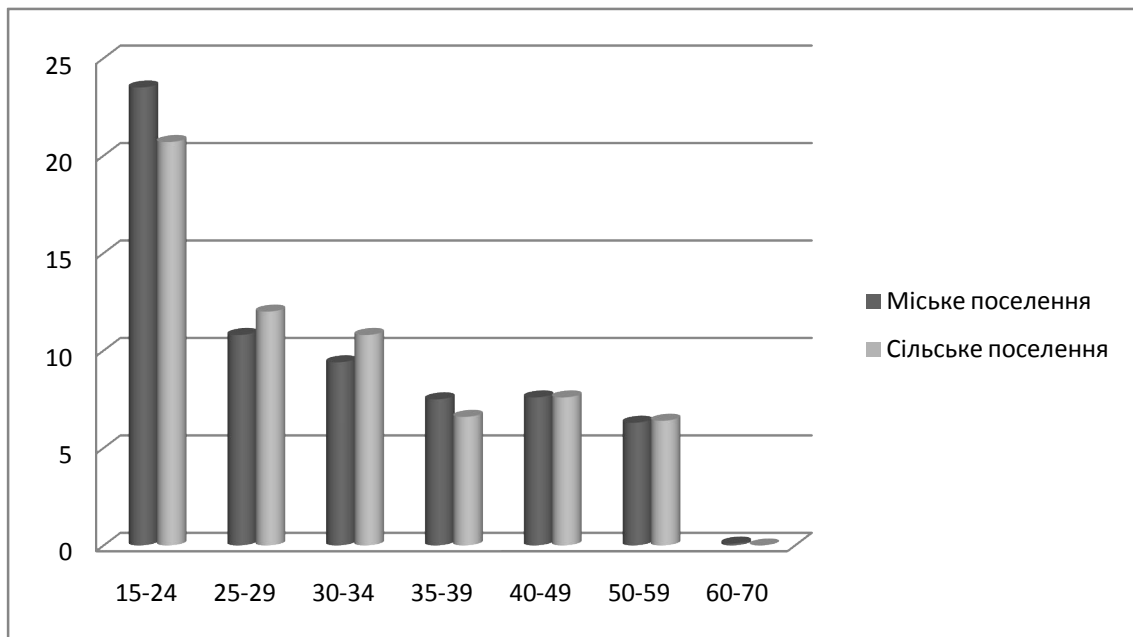
Із поступовим збільшенням віку відсоток безробітних падає. І так, у останній віковій групі – від 60 до 70 років практично відсутня безробіття по відношенню до економічно активного населення. Спостерігається більший відсоток безробітних у чоловіків ніж у жінок у всіх вікових групах. А от якщо порівнювати міське і сільське населення, то рівень безробіття у них коливається. У групах від 25 до 34 років рівень безробіття сільського населення переважає над міським, проте далі ситуація змінюється і це відбувається з постійними коливаннями.

Цю відмінність буде краще помітно у вигляді графіка.

Рис.2.2 Рівень безробіття і в Україні за статтю

На графіку добре помітно, що рівень безробіття чоловіків дещо перевищує рівень безробіття жінок.

Рис.2.3 Рівень безробіття в країні за місцем проживання

Отже, провівши своє дослідження, я можу зробити висновок що рівень безробіття в Україні є досить поширене явище, що тягне за собою проблему бідності. Адже втрата роботи, важкі та неперспективні пошуки роботи мають великий вплив на населення. Після декількох невдалих спроб у пошуку роботи населення втрачає інтерес, зневірюється у власних силах і припиняє пошуки. Це і є початком бідності. Дана проблема потребує постійного контролю держави. Через досить велику кількість безробітних їм необхідна постійна опіка і допомога з боку держави, яка на жаль не відповідає певним стандартам.

Можна зробити висновок, що найбільша кількість людей, які перебувають за межею бідності в Україні спостерігаються у північно-західному та південно-центральному регіонах. Дещо сприятливіша ситуація спостерігається в центрі та на сході країни. Це пояснюється тим, що на сході промислові райони, тому рівень доходу та вартість життя є теж вищим. Тому на середньо-українському рівні вони є забезпеченими. От на заході ситуація відрізняється: там значно нижчі доходи, разом з тим і нижча вартість життя, тобто продуктів та товарні ціни є нижчими.

При цьому можна зазначити, що немає жодної різниці між чоловіками та жінками, оскільки бідність – це сімейне явище. Хоч чоловіки і працюють більше та й пенсії у них перевищують, проте бідність визначається за рівнем домогосподарств, коли кожен несе свій дохід у сімейну скарбничку. Дещо може відрізнятись ситуація у віці за 70-75 років, коли жінки залишаються самі. Це зумовлене тим, що пенсії у жінок є меншими ніж у чоловіків.[16]

Найбільш сприятливим періодом життя для українців є вік 45-65 років, коли діти вже виросли, мають власну роботу і можуть забезпечувати не тільки себе і свою сім'ю а й допомагати батькам. Також, з часом до доходів додаються і пенсії.

3. Проблеми та шляхи подолання бідності в Україні

Як уже зазначалось вище, проблема бідності – є однією із най глобальніших проблем у сучасному світі. Дана проблема є найболючішою для українського суспільства, оскільки тут проблема бідності є досить загостреною. А особливість цієї проблеми в Україні є те, що до бідних тут відносять не тільки осіб які не працюють, не мають жодних доходів, але й деякі верстви працездатного населення, що є досить дивним.

Проблема малозабезпеченості повинна бути під постійним контролем держави. Як зазначалося у програмі Кабінету Міністрів України, діяльність Уряду повинна бути спрямована на подолання проблем бідності в країні. Ця діяльність повинна містити певну низку програм які б могли збільшити доходи населення, підвищити економічну активність населення, уникнути розшарування населення за рівнем доходів. Реалізація даної політики повинна сприяти для використання висококваліфікованої праці, яка б супроводжувалася належною оплатою через:

- удосконалення законодавства щодо критеріїв визначення рівня заробітної плати, встановлення мінімальної заробітної плати, встановлення мінімальної погодинної заробітної плати на основі державного стандарту.
- усунення диспропорцій оплати праці за галузями та посадами. Значне підвищення заробітної плати працівникам бюджетної сфери.
- Залучення інвестицій у людський капітал, що сприятиме покращенню якості продукції та послуг.
- Забезпечення працівникам гарантій про вчасну та у повному розмірі виплату заробітної плати і належні умови праці.
- Зменшення кількості населення, яке перебуває на межі бідності і закріплення позицій середнього класу у суспільстві.

Наша країна є далеко позаду за рівнем оплати праці відносно інших країн, оскільки реальна заробітна плата постійно знецінюється. Через низький рівень заробітних плат і відсутність зв'язку з ефективністю праці трудова активність постійно падає. Україні притаманний не Європейський стандарт розшарування населення за доходами, а латиноамериканський, де більша частина населення

зафіксована із низькими доходами, розрив між бідними і багатими є надто високим.

Подолати дану проблему неможливо, якщо усі дії Уряду будуть спрямовані лише на підтримку нужденних, потрібні такі підходи, які будуть спрямовані як на бідних так і на більш забезпечені прошарки населення. Досвід інших країн говорить, що успіху можна досягти, якщо спрямувати свою діяльність на розвиток людського капіталу – професійного, творчого, освітнього, наукового.

На сьогодні важливою необхідністю є акцентувати увагу на розвиток ринку праці, розширити зайнятість і забезпечити належний рівень заробітної плати, що повинно стимулювати працівників до активнішої діяльності та покращити виробничий процесу загалом в усій країні. Ефективна політика доходів сприятиме підвищенню рівня життя населення і створення відповідної соціальної структури.

Необхідно корегувати політику подолання безробіття, оскільки є велика кількість осіб які не входять до офіційних даних країни. Є певна тенденція, по якій найбільша частина безробітних зосередження у західних районах країни, це пояснюється відсутність промислових об'єктів. Тому, я вважаю, що держава повинна сприяти розвитку малого і середнього бізнесу, який повинен стати фактором подолання бідності.

Необхідно здійснювати реформи у таких галузях як освіта, наука, охорона здоров'я, які потребують грошових внесків працівників і надають допомогу непрацездатним.

Необхідною умовою у подоланні бідності в Україні є реформування соціальної сфери, яке спрямоване на посилення адресності певної допомоги і встановлення величини мінімального доходу. Як засвідчує практика, оптимальним вирішенням даних проблем є розвиток нових технологій, які стосуються підтримки потребуючих сімей у вигляді надання безкоштовних послуг охорони здоров'я, науки, освіти. Говорячи про ефективність надання соціальної допомоги, то існує два її прояви: максимальне охоплення всіх нужденних і мінімальне надання допомоги тим, хто не потребує її.

Основним завданням соціальної підтримки є максимально повне охоплення тих, кому необхідна допомога. Тобто тим людям, які не в змозі самотійно забезпечити себе та своїх дітей хоча б мінімальним рівнем життя. Таким чином усі потребуючі повинні отримувати допомогу у різних формах: грошовій чи товарній, надання безкоштовних послуг, допомога у працевлаштуванні.

Також важливим аспектом у боротьбі із бідністю є поповнення пенсійного фонду, оскільки одною із груп бідного населення є пенсіонери. Для покращення їхнього становища в суспільстві необхідно збільшити пенсії і інші соціальні виплати малозабезпеченим верствам населення.

Необхідно суттєво змінити систему пільг в країні. Існування настільки розширеної системи є масштабною проблемою у соціальній політиці. Зазначено наприклад, що військові окрім заробітної плати отримують ще низку різних пільг. Сьогодні в Україні нараховують дев'ять видів багаторазових і чотири види одноразових пільг. Частина цих коштів іде на фінансування і без цього заможних верств населення, а частина на допомогу бідним і малозабезпеченим сім'ям. Проте, більше 70% осіб які отримують пільги є люди які цілком забезпечені за соціальним стандартом.

За даними міжнародних організацій, щодня від голоду і злиднів помирає близько 25 тис. осіб. Близько 60% голодуючих - жінки, 25% діти. Кожних п'ять секунд у світі помирає одна дитина від голоду. А число людей, які хронічно недоїдають збільшується з кожним роком на 4 млн.

Тому, на мою думку основою діяльності, яка спрямована на уникнення безробіття є підвищення рівня життя населення та економічне піднесення в країні. Без зміни економіки в цілому, без зміни ситуації на ринку праці та без зростання ціни на робочу силу та попиту на неї неможливо виправити проблему безробіття. Даний вид політики повинен зачепити всі верстви населення, не залежно від рівня забезпечення. Отже, до методів боротьби з бідністю відносять:

- створення на ринку праці таких умов, за яких усі верстви населення матимуть змогу самотійно вирішувати проблеми власного

добробуту, це можливе при високій зайнятості населення, відповідному попиту та пропозиції на ринку праці, уникнення безробіття;

- формування необхідних умов, які б збільшили економічну активність населення і допомогли розвивати малий і середній бізнес;

- реформування сфери соціального захисту, щоб досягнути підвищення ефективності соціальної допомоги для груп населення які цього потребують;

- скорочення категорій які отримують пільги;

- поєднання політики подолання бідності з підтримкою закріплення середнього класу як чинника формування економічного прогресу;

- прийняття та ухвалення державного та місцевих бюджетів, ретельне їх виконання та дотримання, що дасть змогу встановити контроль за реальними і номінальними заробітними платами;

- впровадження легалізації прихованих доходів населення, залучення працюючих до участі в прибутках підприємства, що стимулює працівників до активної діяльності, збільшення прибутку та підвищення заробітної плати;

- зменшення та посилення контролю за бюджетними витратами та створення адресованої соціальної допомоги малозабезпеченим та бідним верствам населення;

- грамотне податкове законодавство, створення відповідних податкових ставок, посилення контролю за сплатою податків;

- Боротьба з «тіньовою економікою» шляхом викорінення корупції.

Я впевнена, що виконання даних вимог сприятиме до подолання проблеми, яка є такою актуальною для нашої країни – подолання бідності.

Вирішення проблеми бідності постійно зв'язана з низкою реформ, які повинні враховувати характер, рівень, причина та які наслідки несе дана проблема для країни .

Це негативне явище неможливо викоринити за один день, це результат активної діяльності уряду протягом кількох років. Досить швидко шляхом надання субсидій, пенсій, грошових виплат і навіть допомогою продуктами та одягом ми зможемо зупинити і уникнути поширенню абсолютної бідності. Прояви ж відносної бідності пов'язані з нерівність населення, тому для пом'якшення її рівня держава здійснює активнішу політику. А саме, допомагає у відкритті своєї справи, підвищення кваліфікації, працевлаштуванні.

ВИСНОВОК

Отже, дослідивши процес бідності можна зробити висновок, що бідність – це відносини у суспільстві, які характеризуються відсутністю матеріальних ресурсів необхідних для задоволення відповідних потреб.

Бідність не тільки є засобом розшарування населення, але й стимулом до кращого життя. Проте бідність є часто перешкодою до стабільності і розвитку суспільства.

Можна виділити три підходи до оцінки бідних. Перший, офіційний підхід – це зіставлення рівнів доходу населення з прожитковим мінімумом. Другий – суб'єктивний, заснований на власному відношенні населення до свого матеріального становища, тобто чи вважає себе сім'я бідною, відносить себе до середнього класу, чи відчувається заможною. Третій підхід – заснований на вимірюванні відхилень у визначеному суспільством стандарті споживання.

Процес соціальної нерівності стрімко зростає: багаті стають ще заможнішими, а бідні відповідно, біднішають. Проблема пошуку свого місця в житті впливає на самопочуття кожного індивіда. Якщо більшість багатих є впевнені в майбутньому, позитивно дивляться на життя, то бідні від життя не чекають нічого хорошого: у них спостерігається песимістичний настрій, розпач, дратівливість.

Дана проблема є постійною загрозою соціальній безпеці, яка торкається не окремої людина, а суспільство в цілому.

Навіть у розвинутих країнах дана проблема є досить поширеною і стає загрозою для суспільства коли має застійний характер, тобто спостерігається довготривала бідність сімей, осіб, яка тягнеться поколіннями. Частина населення яке уже довгий час перебуває на нижчій ланці суспільства деградує, перетворюється на злочинців, наркоманів і несе загрозу для добросовісних громадян.

Проблема бідності є важливою політикою кожної країни. Тому багато країн намагаються уникнути проблеми бідності. Для боротьби з даною проблемою для молодих надаються різного роду соціальні допомоги, такі як гарантії на навчання

і допомогу дітям-інвалідам чи багатодітним сім'ям, а для старших осіб - це доплати до пенсій, матеріальні допомоги. На жаль, соціальна допомога в Україні є дещо уповільнена порівняно з розвитком суспільства. Допомога малозабезпеченим лише зараз починає розвиватися і ще не зовсім справляється зі своїми завданнями. Суми матеріальної допомоги інколи не те що обурюють, але й інколи є ніби то знуцанням над населенням: допомога малозабезпеченим, сиротам, інвалідам, допомога з безробіття, поховання. Існують значні розбіжності між сумою та характером допомоги бідним. Так, допомога при народженні першої, другої, третьої дитини значно перевищує допомогу сім'ї при втраті годувальника.

Для того, щоб вирішити проблеми з бідністю не достатньо збільшити рівень пільг чи соціальної допомоги малозабезпеченим, слід підвищити заробітну плату працюючим. Покращити становище працездатного населення, а потім за їхньої допомоги покращити становище і всіх інших верств населення, і підвищити рівень розвитку економіки в країні.

Основною зброєю проти бідності є така політика держави яка спрямована на економічне зростання.

В нашій країні є досить низький рівень соціальної допомоги. Тому бідні в Україні отримують значно менший рівень матеріальної допомоги аніж бідні в іншій країні. Ще одною відмінністю є влаштований рівень медичною допомоги та освіти в іноземних країнах. Там кожен бідняк може скористатися медичними послугами та отримати освіту безкоштовно. Чого неможна сказати про нашу країну. Тут бідні не можуть отримати ні якісної медичної допомоги, ні якісної освіти, що автоматично не дає можливості вирватись з бідності.

В даній курсовій роботі було розглянуто питання бідності, малозабезпеченості, злиднів. Були наведені форми бідності, рівень бідності та методи його вимірювання. Була наведена характеристика та розвиток даної проблеми в Україні. Наведена порівняльна характеристика між бідністю в Україні та іншими Європейськими країнами. Де чітко видно що зареєстрована кількість бідних в нашій країні та країнах-сусідів практично однакова, проте рівень

допомоги значно відрізняється. Також можна побачити рівень бідності у кожній області країни та в залежності від віку, статі та місцем проживання.

На основі матеріалу даної роботи можна зробити висновок що ефективна, цілеспрямована діяльність держави може цілком звільнити державу від убогості та бідності.

Проблема бідності виникла вже досить давно. Вона почала розвиватися в епоху політичної та економічної кризи. Найбільш глобальною вона є у країн які розвиваються. Голодуючи тепер на Землі є більше ніж будь-коли. Можна сказати що співвідношення між розвиненими та слаборозвиненими країнами сьогодні становить 1:60, тобто на одну розвинену країну 60 слаборозвинених.

Що і спричиняє настільки масштабне явище бідності.

В даній курсовій роботі наведені основні напрями діяльності держави які б зменшили розвиток даної проблеми а згодом і взагалі допомогли уникнути бідності. Проте це важка і клопітка робота, яка потребує постійного контролю та рішучих дій.

Список використаної літератури

- 1.Базилевич В.Макроекономіка: Підручник. / В. Базилевич, К. Базилевич, Л. Баластрик. - К.: Знання, 2005.- 851с.
- 2.Болотин Б. Розрив в доходах населення: данные мировой статистики // МЭ и МО. – 2005. - №7. – С. 83-99
- 3.Борисенко М.І. Особливості бідності в Україні / М.І. Борисенко // Журнал «Молодий вчений». – 2015. - №1(16). – С. 178-179.
- 4.Вступ до економічної теорії: Підручник / За ред. З. Ватаманюка. – 3-тє вид. – Львів: Новий Світ – 2007. – 504с.
- 5.Економічна теорія: політична економія: Підручник / За ред. С.І. Юрія. – К.: Кондор, 2009. – 604с.
- 6.Кулішов В.В. Макроекономіка: основи теорії і практикум: Навчальний посібник./ В.В. Кулішов. – Львів: Магнолія плюс, 2004.- 256 с.
- 7.Лібанова Е. Ринок праці та соціальний захист: Навчальний посібник із соціальної політики. / Е. Лібанова, О. Палій. – К.: Основи, 2002.- 491 с.
8. Мельниченко С.В. Проблеми дослідження проблеми бідності в соціально-філософській традиції./ С.В. Мельниченко// Вісник НТТУ «КПІ».- 2009. - №3. – С. 43-50.
9. Міхель Д.О. Використання в Україні європейського досвіду щодо вирішення проблем бідності населення. / Д.О. Харченко // Наукові праці. -2010. – Том 131 (№118). – С. 77-82.
10. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія і політика: Підручник./ І.Ф. Радіонова. – К.: Таксон, 2004. – 348 с.
- 11.Тищенко О.В. Трудове право; право соціального забезпечення /О.В. Тищенко //Юридичний науковий електронний журнал. – 2015. – Розділ 4(№3). – С. 101-104.
- 12.Харченко Н. Різноманітність аспектів бідності: спроба соціологічного аналізу. /Н. Харченко // Журнал « Наукові записки». -1999. – Том 7. – С. 38-49.
13. Бідність: визначення, межа та вимірювання, характеристики: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua>

14. Бідність – соціальне зло: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://bukvar.su/sociologija/>
15. Державний комітет статистики України: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
16. Журнал « Я кореспондент». Найбільш страждаючі регіони від бідності в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://ua.korrespondent.net/business/economics/>
17. Причини та наслідки безробіття в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/>
18. Роль держави врегулюванні проблем бідності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/>
19. Соціальна статистика: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://ubooks.com.ua/books/000199/inx24.php>
20. Стан безробіття в Україні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу:
<http://edclub.com.ua/analitika/stan-bezrobittya-v-ukrayini>

Додаток 1

Таблиця 2.2: Чисельність безробітних за областями України.

№	Назва області	Кількість зареєстрованих безробітних осіб	Середній розмір допомоги за місяць, грн.
1.	Тернопільська	12216(10090 отримують допомогу)	1338
2.	Рівненська	15766(12727 отримують допомогу)	1318,4
3.	Чернівецька	8829(7183 отримують допомогу)	1485,4
4.	Київська	19159(15592 отримують допомогу)	1881
5.	Львівська	24000(19563 отримують допомогу)	1475
6.	Херсонська	14353(11688 отримують допомогу)	1323
7.	Волинська	12124(9856 отримують допомогу)	1399
8.	Хмельницька	16815(14416 отримують допомогу)	1571,5
9.	Харківська	26032(19932 отримують допомогу)	1410,5
10.	Івано- Франківська	13269(10957 отримують допомогу)	1282
11	Дніпропетровська	35602(28529 отримують допомогу)	1681,2
12	Донецька	21168(15639	1471

		отримують допомогу)	
13	Житомирська	20471(16110 отримують допомогу)	1447
14	Ужгородська	7771(6351 отримують допомогу)	1246
15	Вінницька	28441(24766 отримують допомогу)	1573
16	Кіровоград	17652(12204 отримують допомогу)	1305
17	Одеська	12776(9776 отримують допомогу)	1571
18	Миколаївська	19164(13981 отримують допомогу)	1413,7
19	Сумська	23345(18935 отримують допомогу)	1348
20	Чернігівська	14776(12116 отримують допомогу)	1479
21	Луганська	8498(5918 отримують допомогу)	1134
22	Запорізька	27299(21139 отримують допомогу)	1412
23	Черкаська	21619(16945 отримують допомогу)	1380